

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Jiskra do pavučí jatá

BOHUSLAV REYNEK V KONTEXTU DOBY

Knihovna JU - PF

3 1 1 5 1 7 2 4 4 4

Vypracovala: Kateřina Syrovátková
Vedoucí diplomové práce: Roman Kubička, akademický malíř
České Budějovice 2006

Anotace

Kateřina Syrovátková

Jiskra do pavučí jatá, Bohuslav Reynek v kontextu doby

Diplomová práce

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Katedra výtvarné výchovy

České Budějovice 2006

Diplomová práce je praktického charakteru. Sestává se ze dvou souborů výtvarných prací po osmi kusech. Jedná se o ilustrace k básním Bohuslava Reynka. Jsou provedeny kombinovanou technikou. Doprovodná písemná část pojednává o životě a díle Bohuslava Reynka v širším kontextu.

The diploma work is of practical character. It is made up by two sets of creative works, each of them has eight pieces. They are the illustrations to poems by Bohuslav Reynek. They are performed by a combined technique. Accompanying written part discusses the life and production of Bohuslav Reynek in a larger context.

Obsah

Úvod	4
Bohuslav Reynek a jeho původ	5
Bohuslav Reynek a Petrkov	6
Malá odbočka za zvířátky	8
Bohuslav Reynek a studia	10
Bohuslav Reynek a jeho tvorba	11
Bohuslav Reynek a Suzanne Renaud	22
Petrkov až do konce	26
Přátelé Bohuslava Reynka a obdivovatelé jeho díla	27
Závěr	31
Použitá literatura a prameny	33
Praktická část diplomové práce	34
Reprodukce ilustrací k básním Bohuslava Reynka	
1. cyklus	35
2. cyklus	38

Úvod

Tato práce by měla představit Bohuslava Reynka jako člověka i jako umělce. Bohuslav Reynek je významná postava naší kultury. Významná, ale nikoli známá. Celý život se Reynek věnoval výtvarné a literární tvorbě a tematicky zapadá do okruhu katolicky orientovaných autorů. A to je právě důvod, proč o něm značná část zejména střední generace nemá ponětí. Jeho tvorba byla pro totalitní režim závadná. Reynkovy básně skoro nevycházely a podobně tomu bylo i s výtvarnými pracemi. Žil schovaný a zapomenutý v Petrkově na Českomoravské vysočině a vlastně měl ještě štěstí, že mu bylo dovoleno být zapomenut a neskončil jako mnoho jiných katolíků ve vězení, nebo ještě hůř. Smutný osud měl například Jan Zahradníček, Václav Renč, Zdeněk Rotrekl...

Reynkovi nevadilo odtržení od oficiálně uznávané tvorby. Nebyl exhibicionista, nechtěl se předvádět, netoužil být slavný. Zejména v 60. letech mohl v Československu opět vystavovat. Těchto výstav se ale nikdy osobně neúčastnil. Nevadila mu samota, ba právě naopak. Potřeboval samotu k tomu, aby mohl tvořit. Těžkosti a omezení přicházely s nesvobodou, se strachem a finančními potížemi. V obdobích největšího útlaču, ať už to byl poslední rok války nebo padesátá léta, propadal Reynek depresím a nečinnosti. Z těchto dob se dochovalo nejméně prací.

V praktické části své diplomové práce se věnuji převodu Reynkových básnických textů do mnou pojaté výtvarné podoby. Proto mne nejvíce zajímá barevnost a světelnost v jeho básních, kterou se tu také snažím co nejvíce vystihnout.

Reynkovou ženou byla francouzská básnířka Suzanne Renaud, žena jeho srdce. Zamiloval se do ní právě skrze její dílo, skrze slovo. Od roku 1936 spolu zůstali natrvalo v Československu. K oběma byla tato země nespravedlivá, a přesto všeho nenechali a neodjeli pryč. Zprvu k tomu měli příležitost, ale neučinili tak. Pro Suzanne to bylo kruté. Od roku 1947 se už nikdy nepodívala domů... Nechci, aby tato práce vypadala jako zpráva o nešťastném životě dvou lidí, ale na druhou stranu je pravda, že to neměli lehké.

„Který anděl pode dveře
bělostný mi sune list?
Otevírám v nedůvěře:
o bolesti budu číst?“¹

¹ Reynek, B., Pietà, všechny ukázky z Reynkovy poezie jsou vybrány z knihy: Milada Chlíbačová (ed.), Bohuslav Reynek, Básnické spisy, Archa, Zlín 1995

Bohuslav Reynek a jeho původ

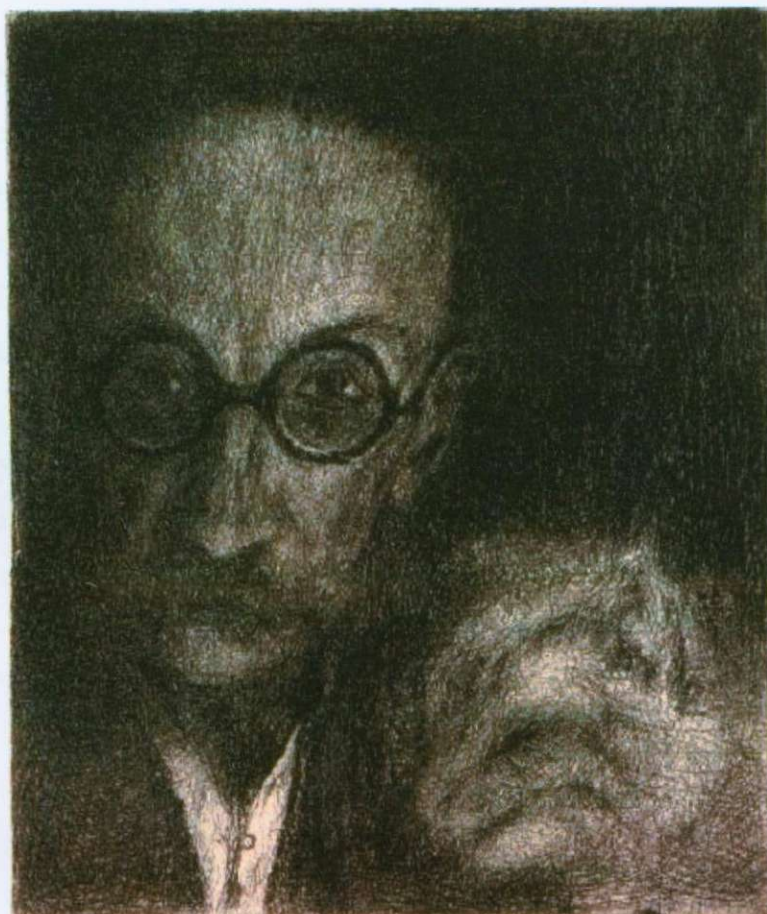
Bohuslav Reynek se narodil 31. 5. 1892 v Petrkově u Havlíčkova Brodu jako jediný syn rodičům Marii a Bedřichu Reynkovým. Rodina obývala veliký starý dům, »zámeček«, jak se mu někdy říká. Z Petrкова pocházel i jeho otec, ale dědeček, Josef Reynek, už měl kořeny jiné, tajemnější a mnohem vzdálenější... Vědělo se o něm, že nebyl Čech, ale odkud se k nám dostal, je otázka, na kterou dnes už těžko odpovíme. Bohuslav žil celý život s představou, že jeho předkové pocházejí z Francie: „Miluji jazyk francouzský jako řeč svých předků, jsa podle tradice potomkem francouzského válečníka, zastavivšího se v Čechách v 18. století.“² Měl ale i pochybnosti. V matrice totiž našli jméno nejstaršího zapsaného předka a zjistili, že se psal Reňk. Toto slovo by bylo možné přeložit do španělštiny a pak by znamenalo kulhavý nebo unavený. Že by tedy Reynkovi pocházeli ze země dona Quijota? Reynek měl k této postavě hodně sympatií...

Nejistota původu Bohuslava trápila: „Tyto věci mě bolí – jistě že chápete. Býti jako bez vlasti. Ale od dětství již slyším podivný hlas krve – nejasný, nemohu ho rozeznati, jen vím, že volá na Jihu a na Západě.“³ Jiří má z dětství vzpomínku, která by mohla španělské předky potvrzovat: „Za našich dětských let visela na půdě trofej čtyřrohého zvířete, vědělo se jen, že je to po nějakých prapředcích a my se tím strašili. Nedávno jsem se dočetl o čtyřrohé rase ovcí, původem za severní Afriky a zdomácnělé ve Španělsku, jinde snad neznámé.“⁴ Jak tomu ale je s původem Reynkových doopravdy, nikdo neví. Věc sama o sobě není až tak důležitá. Bohuslav Reynek by snad za své spolehlivě doložitelné předky označil Adama a Evu, a tím by mohla být celá záležitost původu vyřešena.

² Z dopisu A. L. Střížovi, 8. 7. 1914

³ Z dopisu A. L. Střížovi, 8. 7. 1914

⁴ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

Bohuslav Reynek, Autoportrét s kočkou
Suchá jehla, 1940

Bohuslav Reynek a Petrkov

Bohuslav Reynek byl silně spjat se svým domovem. Jak už bylo řečeno, narodil se v krásném starém velikém domě, v malém záměčku. Stavba pochází z 15. století, původně se jednalo o středověkou tvrz, v baroku však byla přestavěna na „lázeňské sídlo“. Ve vlastnictví budovy se vystřídalo několik rodů, mezi které patřili Trčkové z Lípy, Hohenzollernové a Dlouhovesští. V roce 1866 petrkovský zámek koupil Bohuslavův dědeček a přestěhoval se tam. Od té doby patří statek Reynkovým, i když s nešťastnými přestávkami. Během druhé světové války místo obsadili Němci. V tu dobu se Reynkovi uchýlili k přátelům Florianovým. Za totality zase patřil statek JZD. Dnes jej obývají a spravují Bohuslavovi synové.

Celý dům i se zahradou, celé to místo se svými pohledy do krajiny působilo a působí pro mnohé lidi jako magnet. Chtějí vidět místnosti, které obýval, zvláště pak kuchyň, která byla středem života domu. Chtějí vidět kamna, u kterých Reynek sedával, když škrabal motivy na kovové destičky. Celý tento prostor je už dlouho mytizován jako magické místo mystického tvůrce. Samozřejmě, že má své kouzlo, a má je i pro mne, ale kdybychom chtěli Bohuslava Reynka navštívit a přišli za ním s všeobjímajícím úsměvem a posvátnou úctou, asi by se nás leknul a rychle se někam schoval.

Zrovna třeba Jan Zrzavý, také napsal o Petrkově, a poněkud nadneseně: „Byl to kdys velký a krásný selský dvůr, dnes je to smutná zřícenina, dvůr plný bahna a močůvky, drobící se zdi, vetché střechy, rozpadávající se okna... Jaký to ubohý a hloupý život, myslí si asi většina pokrokových lidí. Nemá tušení, že pan Reynek by s nimi neměnil a že je velmi šťasten – ště

vědět? Nic. Můžeme se jen Bohuslava Reynka, co nosil

sti a hlavně zahrada. Tolikrát vy Dagmar Halasové⁵ jako: sti a jímavá pro lásku, s níž se voní s padajícím soumrakem vno minulé, na životy dávno n se už od mládí věnuje syn vá poklady, které by v ní každý

i altánek. Je ze dřeva kanadského nich ale padl a Reynkovi si z něj avit altán. Ostatní topoly později místo jen pro sebe, pro své knížky Dřevěný altánek není nejspíš to Reynek měl vůbec ke knihám jaksi se na ně prášilo, že byly od něčeho

**Tento typ vazby
DOPORUČUJEME
ještě lehce zatížit!**

⁵ Halasová Dagmar, *1938, spisovatelka a překladatelka, manželka Františka X. Halase

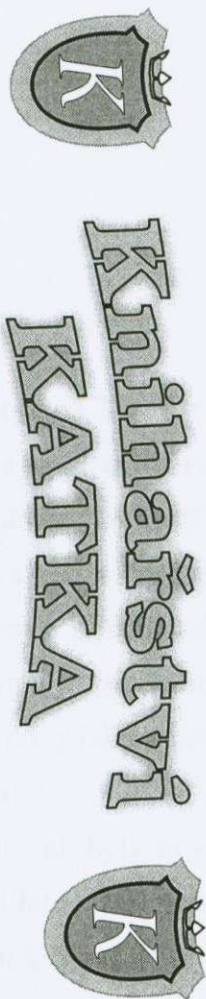
⁶ In: Halasová Dagmar, Bohuslav Reynek, Petrov, Brno 1992

⁷ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

umazané, navlhlé, že po nich tlapkaly kočky, okusovaly je myši, Bohuslavovi příliš nevadilo. Měl je alespoň všude po ruce.

Pro Suzanne zahrada mnoho znamenala. „Milovala ji a říkala, že jí zahrada umožnila přežít.“⁸ Říkala jí „jardin“ a nejraději měla palouček s barvínkem, má nádhernou modrou barvu a Suzanne připomínal vodní plochu. To bylo zas její místo, kde nejraději sedávala. Dokonce si tam přála být pohřbena, bohužel ani toto prosté přání se jí nesplnilo.

Tento typ vazby DOPORUČUJEME ještě lehce zatížit!

domě a zahradě, nesmíme zapomenout na neomezené svobody, na tvory, kteří si tu i to Kočky:

vnitřních teskných let, od dětství! Pojd'te, vy básníci! Vy bílé, jejichž srst narostla z první milence! A vy třibarevné, které žijí, černy jako vody v lesních tůních a bíly

matky a po domě měly volný pohyb. Vytáhly se na rameno, na klín, nechaly se od něj strídmější. Kočky mají v domě šťastný život. Bližší

počet je těžko zjistitelný, poněvadž se rychle mění.

Bohuslav měl krásný vztah ke zvířatům. Vždy se k nim choval velice něžně a mnohdy si s nimi rozuměl lépe než s lidmi. Nebral zvířata jako tvory, ze kterých by měl mít užitek, byli to jeho rovnocenní partneři. Láska k živým tvorům v něm byla odjakživa. Bohužel rodiče pro ni neměli příliš pochopení. Jednou například malý Bohuslav choval polního zajíčka. Mládě ještě nebylo odkojené a přežilo díky kočce, která měla koťata. Pilo s nimi. Bohuslav

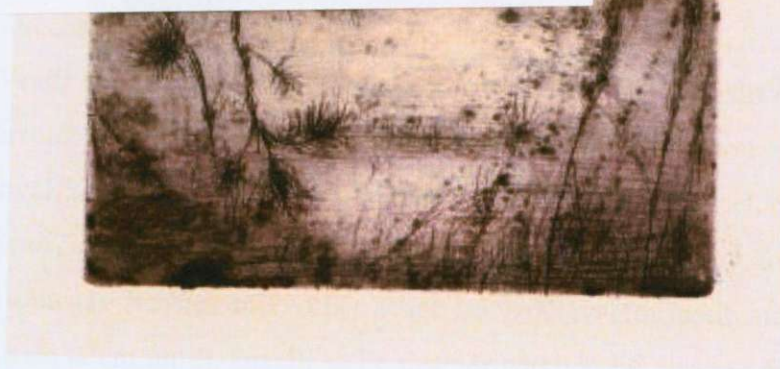
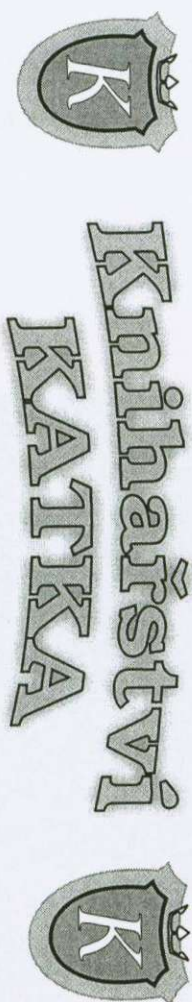
⁸ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

⁹ Reynek, B., Rybí šupiny

z něj byl nadšený. Stalo se však něco, co malého chlapce krutě zasáhlo a na co nikdy
dyž se vrátil, dozvěděl se od rodičů, jak byl

cově tvorbě, ale o tom až později. Nyní se

Tento typ vazby DOPORUČUJEME ještě lehce zatížit!

Bohuslav Reynek, Kachnička na rybníce
Suchá Jehla, 1945

¹⁰ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

Bohuslav Reynek a studia

Do obecné školy chodil Bohuslav do Svatého Kříže, tam se také poprvé setkává s ukázkou díla jednoho význačného výtvarníka. Byly to ilustrace ve slabikáři od Mikoláše Alše. A jak říká syn Jiří: „Na ty obrázky vzpomínal tatínek vřele a Alše nikdy nepřestal mít rád.“¹¹ Stejně krásné vzpomínky měl Bohuslav na své první knížky už ze světa umělecké literatury. Jeho zamilované byly například pohádky od Karla Jaromíra Erbena, Karafiátovi Broučci, Robinson nebo třeba Ostrov pokladů.

Poté šel studovat reálku, která byla ovšem až v Jihlavě. To bylo od Petrкова dost daleko a tak rodiče statek pronajali a všichni společně se do Jihlavy přestěhovali. Na reálce se mimo jiné naučil německy, francouzsky a pasivně i anglicky. Tyto znalosti měly v jeho životě veliký význam. Neobešel by se bez nich při četbě cizí literatury, neoblíbil by si ji a nepřekládal a nakonec by se ani neseznámil se svou budoucí ženou Suzanne. Ale zpátky ke studiím. Jedním z jeho profesorů byl Max Eisler¹², jeho zásluhou získal Bohuslav přehled v literatuře i výtvarném umění. Na hodiny školního kreslení vzpomínal Reynek nerad. Hodiny byly nudné, bezduché, šlo v podstatě jen o kopírování podle sádrových modelů. Praktickým dovednostem se Bohuslav opět přiučil u profesora Eislera. Bohuslav Reynek odmaturoval v roce 1912 a na otcovo přání odešel studovat Vysoké učení technické do Prahy. Nechtělo se mu tam, přál si být hajným, ale to se zas nelíbilo jeho rodičům. Škola ho nebavila a brzy studia zanechal.

Vrátil se do Petrкова a podle jeho vzpomínek mu nadešlo několik nejšťastnějších let v jeho životě. Na vojnu nemusel, rodiče zůstali v Jihlavě, jednou nebo dvakrát do měsíce je navštěvoval, práce měl minimálně, o peníze se také starat nemusel, protože rodiče ho finančně podporovali, a tak se mohl v klidu věnovat, čemu sám chtěl, čtení, úvahám, výtvarničení.

Bohuslav Reynek měl vůbec vztah ke vzdělávacím institucím jaksi rezervovaný. Jeho rodiče ho do učení nutili, snažili se ho nasměrovat tak, jak jim to připadalo nejlepší. Bohuslav byl opačného názoru: „...k smrti nenávidím škol již od nejútlejšího dětství.“¹³ Své děti proto do ničeho nenutil a chodit do školy už vůbec ne. Odhodlal se k tomu, že je bude učit sám. Podle Daníkových vzpomínek se toto vyučování „odehrávalo na vycházkách u rybníka, nebo

¹¹ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

¹² Eisler Max, 1881-1937, pozdější profesor dějin umění na vídeňské univerzitě

¹³ Z dopisu B. Reynka A. L. Střížoví, ze dne 1. 3. 1915

na borůvkách.“¹⁴ Bohuslav byl sice pedagog liberální, nikoliv však důsledný. Oba jeho chlapci měli u zkoušek znalostní nedostatky a museli přestoupit na školní vyučování. Jirka se dostal do třídy se svými vrstevníky, Daník nastoupil v osmi letech do 1. třídy. Na druhou stranu měli kluci zas jednu výhodu. Mállokterý z jejich vrstevníků uměl v jejich letech výborně francouzsky.

Bohuslav Reynek a jeho tvorba

Bohuslav Reynek byl výtvarník a básník. Obě tyto tvůrčí roviny jsou od sebe neoddelitelné, mají mnoho společného a tvoří jedno celistvé dílo. Reynkova tvorba se během jeho života proměňovala, ale po celou dobu si uchovávala nezaměnitelný reynkovský charakter. Jiný umělecký projev má mladý Bohuslav coby student reálky, jiný je jeho projev v období mužné síly a zralosti a jiný ve stáří, ke konci života. Přechody mezi jednotlivými etapami jsou ale postupné a jednotlivá tvůrčí období na sebe plynule navazují.

Reynkovy ruce
Foto: Pavel Jasanský

¹⁴ Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

Reynkova tvůrčí činnost byla podnícena mnoha vlivy. Jako většina mladých autorů také Bohuslav se na začátku své umělecké cesty musel vyrovnat s určitými vzory, s vlivem osobností, které ho nějak oslovovaly. V jeho básnických počátcích tak nalézáme vliv Otokara Březiny¹⁵. Jak jinak... Březinova osobnost ovlivnila svým dílem mnoho tvůrců své i budoucích generací. V jeho básních se mísí mystično, filozofie a spiritualita; pojetí křesťanství a víry je však u obou tvůrců odlišné. Zatímco Březinova poezie vede od duchovních témat ke konkrétnímu tvaru básně, Reynek se skrze své básně snaží Bohu co možná nejvíce přiblížit. V létě roku 1916 se Reynek za Březinou vypravil. Březina tenkrát pobýval v Jaroměřicích. Ze setkání byl ale spíš zklamán. „Hodně ho ctil, ale v osobním kontaktu na něj zapůsobil jako pan profesor, nebyl dost spontánní,“¹⁶ říká syn Jiří, když vzpomíná na tatínka.

První básně, shrnuté do sbírek *Žízně* a *Smutek země*, jsou psány nejčastěji vázaným rýmovaným veršem. Již v této časně tvorbě se objevuje jedno z nejvýraznějších Reynkových témat, a to téma smrti. Smrt je pro Reynka jako brána. Cesta k ní je už hodně vyšlapaná a je plná bolesti a utrpení těch, co ji prošli před ním. Poněvadž je ale bránou, tak její dosažení neznamena konec. Člověk po ní postupuje dál, k očištění, vysvobození, k Bohu. Bohuslav Reynek jde po této cestě, sice pevně vázan k zemi, ale zároveň jako by se i vznášel nad ní. Vidí celou její délku, vnímá všechnu bolest v ní obsaženou i všechnu naději. Sám ještě na cestě, zároveň i u Kříže, na kterém umírá Kristus. Je s ním na každém jeho kroku, stejně tak jako i Kristus provází kroky jeho.

Smrt pro něj nepředstavuje nic zlého, spíše naopak, dokonce ji nazývá svou nevěstou nebo sestrou. Jedině její pomocí může dosáhnout vytouženého.

„Břemene hmoty mne zhosti, osvobod' naději,
nerad se obtížen vleku, tančím já raději,
vezmi mne na lokty, sestro, s tebou jen okřeji!“¹⁷

Reynkova cesta k Bohu je těžká, nikde v jeho díle však necítíme pochybnosti nad boží existencí, nad boží láskou. Ne každý katolík je ve své víře tak neochvějný... Už v těchto jeho

¹⁵ Březina Otokar, 1868–1929, vl. jm. Václav Jebavý, český básník, představitel symbolismu

¹⁶ Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

¹⁷ Reynek, B., *Žízně*

prvních básních můžeme cítit expresivní ladění, které se plně rozvinulo v jeho následujících sbírkách. Představa Boha v sobě zahrnuje kruté i laskavé, světlo i tmu.

„Pane, prsa tvá jsou černá jako prsa Noci.

Ale Noc slunce pod srdcem nosí.“¹⁸

U Reynka se nádherně snoubí právě ono básnictví s výtvarnem. Každá báseň má svou barvu. A co jednu... Tam, kde to autor cítí, barvami nešetří. Jedna báseň vydá hned na několik obrazů. Barvy se různě proměňují, skrze mlhavý závoj náhle probleskne ostře červená. Jako znamení, výstraha, jako stigma. Na sněhu, na hladké bílé ploše právě tato barva nejvíce působí. Trochu teď předběhnu, ale ráda bych zde uvedla příklad ze sbírky *Had na sněhu*:

„Ráj je zachmuřen a zachumelen, Eva prchá mezi

křovinami; klikatá pěšinka jejích stop je stále

rostoucím hadem na sněhu, který se jí zahryzuje

do milostných pat, jež krvácejí...“

To je Reynkův styl. Ostře se rozmáchnout štětcem, zasáhnout plátno barvou. Tak to vidíme i na jeho prvních olejích, malovaných výraznými agresivními tahy. Reynek používá všechny barvy, ale právě červená má u něho zásadní význam. Je to barva krve a nese v sobě ohromnou zásobu energie.

V blízkosti barvy červené často nacházíme zelenou. Dvě komplementární barvy v těsném sousedství ještě zvyšují dynamické působení:

„maličké červené srdce v váncích zeleného chladu,

vytrysklá tesknost po ráji“¹⁹

¹⁸ Reynek B., *Smutek Země*

¹⁹ Reynek, B., *Smutek Země*

Přes jasné, plné základní barvy se Reynek dostává i k barvám zcela neobyčejným, k barevným světlům různě se prostupujícím:

„Nad řekou ptáci lkají, zřevše v letu
svit zlata pláti v perlové vod šedi.“²⁰

Používá spojení probouzející naši barevnou představivost. Pohlížíme na třpyt „v soumraku indigovém“.²¹ Mísí barvu s vůní, se zvukem; ve svých úžasných vizích nechává vyznít všechny smyslové prožitky naráz:

„pod břehem křemeny se uzarděly,
krev prsti sténá, měkké tíži kroků
vstříc bije zpíta, tráva zpívá tiše,
stesk budí vůně fosforeskující
jichž něhy plamen zachvívá se v líše
a smutkem smrtelným se leskne na měsíci.“²²

Básník na sobě působení barvy pociťuje přímo fyzicky: „Vlaštovek modř teď bolí“.²³ Obrazy, které Reynkovy básně evokují, bývají často pozakryty, zahaleny. Pokrývá je mlhavý závoj nebo pavučina babího léta, ve které se lesknou duhové kapky rosy. Stromy jsou pokryty jíním a okna poseta mrazivými květy. Skrze tyto jemné roušky proniká světlo, prozařuje je barevnými záblesky. Reynek zachycuje i barvy velice něžné jako růžovou, světlou zeleň nebo blankytně modrou. „... moje cesta v Smrt jest lemována ojiněnými stromy plnými křišťálů – to jsou věrné Dušičky, ty stromy i ty křišťály – a moje srdce tolik plesá Smrti vstříc a je tolik vřelé, že bílé stromy růžovějí jako květy (však jsou to jabloně u nás), a některé se zelenají...“²⁴

Jak už bylo řečeno, jako výtvarník začíná Reynek malovat olejovými barvami. Z těch nejstarších obrazů si můžeme prohlédnout jen zlomky. Do dnešních časů se (pokud víme) dochovalo jen devět olejomalb. Nejstarší je Krajina v zimě, pochází z roku 1909 a mladému

²⁰ Reynek, B., Žízně

²¹ Reynek, B., Smutek Země

²² Reynek, B., Žízně

²³ Reynek, B., Smutek Země

²⁴ Reynek, B., Rybí šupiny

Bohuslavovi bylo v té době sedmnáct let. Mezi nejranější oleje dále patří Portrét spolužáka Ťukala z roku 1910, malovaný v době studií na reálce, najdeme jej v Petrkově. Také v jihlavské galerii visí jeden kousek z jeho ranější tvorby. Jedná se o portrét malé holčičky. Dodnes k vidění je pak i umělcův autoportrét. Ostatní obrázky z tohoto období potkal neblahý osud. Syn Jiří k tomu poznamenává: „Oleje z mládí měl tatínek rozstrkané po půdách a když jsme se za války stěhovali, neuklidil je včas a někdo je sebral.“²⁵ Kromě portrétu spolužáka víme o tom, že mladý Bohuslav maloval také členy své rodiny, rodiče, babičku... Právě i její portrét stihl nešťastný konec, Bohuslav jej spálil... K dílům, se kterými nebyl spokojen, byl nekompromisní. Nebyl nostalgický. Uchovával jen to, co pro něj mělo nějakou cenu. Tento přístup ostatně uplatňoval i co se dopisů týče. Ale i přesto se do dnešní doby dochovalo celkem dost hezké korespondence.

Ze vzpomínek se dovídáme, že jako náměty pro své obrazy často volil přírodní motivy. Daník vzpomíná na obraz s polní cestou, připomíná slavíčkovský motiv a Jiří doplňuje: „A babička měla krásnou zelenou osamělou břízu...“²⁶ Tyto obrazy už bohužel neuvidíme, ale máme alespoň rámcovou představu o tom, že Bohuslava velice přitahovala příroda, kouzlo venkovských motivů, a to jej neopustilo po celý život. Stejně tak Bohuslav neztratil zájem o lidskou tvář. Portrétoval své syny, dokonce prý s Hofmanem zpodobnili i Jaroslava Durycha.²⁷ Více nežli portréty se však Reynek v průběhu své tvorby zabýval tvářemi biblických postav.

Nesmíme zapomenout také na Reynkovy první kresby. Nejstarší dochované práce jsou ze září roku 1912 a pochází z léčebného pobytu v Dalmácii na ostrově Rab. Jedná se o kresby lodí rybářů apod., kreslených výlučně černou tuší. Daník se o nich nevyjadřuje zrovna pochvalně: „...je to rigidní, jako by to ani nebyl on.“²⁸ V prosinci téhož roku se na doporučení malíře Radimského vydal na další inspirující cestu, a to do Bretaně. Její ozvuky můžeme najít v některých jeho básních ve sbírce *Had na sněhu*. Jinou vzpomínku na kraj umělců představuje linoryt s názvem *Concarneau*, což byl název přístavního městečka, kde pobýval.

Mezi první techniky, kterými se Reynek zabýval, patří také kresba pastelem, křídou, uhlím a malba akvarelem, někdy v kombinaci s tuší. Kreslil krajinky, české i francouzské např. *Krajina v Provinci*, *Podzim v Dauphiné*. Akvarelem a pastelem zachycuje i zátiší s květinami. Po celou dobu tvorby se u něj v různých provedeních opakuje motiv cesty.

²⁵ Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

²⁶ Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

²⁷ Durych Jaroslav, 1886-1962, český spisovatel, okruh katolické tvorby

²⁸ Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

Ztvárňuje ji nejen různými výtvarnými technikami, ale i literárně:

„Jsou cesty kamenů a květů,
v nich návrat – nevíme, kam jdeme.
Jsou oči. Pohledy tmou němé.
Byli a nebyli, a jsme tu.“²⁹

Publikovat básně začal Bohuslav Reynek v Moderní revui v roce 1913. Posílal tam své verše a vycházely mu tam též jeho překlady Francise Jammese, Novalise a A. Suarèse. V této době právě také dochází k určité proměně Reynkovy tvorby. Je to v období první světové války. Díky svým jazykovým znalostem se mohl pustit do překladů německé a rakouské poezie. Ta mu otevřela svět, který hledal. Bohuslav objevuje expresionismus. Směr, „... s nímž je obvykle spojováno ono hledání naděje v beznaději...“³⁰, ... „kdy je celá naše doba jediným výkřikem zoufalství“³¹. Setkal se s díly Kasimira Edschmida, Adalberta Stiftera nebo Rainera M. Rilkeho, ale snad nejvýrazněji na něj zapůsobil Georg Trakl³². V té době se také seznamuje s Josefem Florianem a Starou Říší. Jeho prostřednictvím se Bohuslavovi dostávají do rukou texty francouzského spisovatele Léona Bloy.³³

Expresionismus Reynka nejenže silně ovlivnil, ale sám Bohuslav začal svou práci utvářet jeho povahu u nás. V jeho sbírkách se expresivita projevuje zejména silnou barevností. Barvy jasné a výrazné jsou kladeny vedle sebe jako ostře kontrastující. Červená se utápí v zelené, modrá nebo fialová se sváří se žlutou. Často se objevuje barva nachová a vedle ní zlatá. Barevné kontrasty jsou nanejvýš vyhrcoené: moře se proměňuje v zeleného obra „s rudým okem zapadajícího slunce v čele“³⁴, „na močálových březích jsou husté chomáče blatouchů jako žluté kupy“ a v nich „dvě těžká, modrá zrna očí“³⁵ utonulého.

Jeho verše jsou plny bolesti a utrpení. Díváme se do tváře mučeného Krista, na jeho otevřené rány, ze kterých stéká krev. Bolest a trýzeň prožívá intenzivně stejně tak i duše mučeného. Strach ze ztracení a naděje ve vykoupení jsou hlavní pocity, které prožívá jak trpící Ježíš, tak i citlivý básník. Jeho sbírky Rybí šupiny, Had na sněhu a Rty a zuby patří dnes mezi nejvýraznější díla českého expresionismu.

²⁹ Reynek, B., Odlet vlaštovek

³⁰ Jaroslav Med, In: doslov k Bohuslav Reynek Had na sněhu, Československý spisovatel, Praha 1990

³¹ Citace Herrmanna Bahra

³² Trakl Georg, 1887–1914, přední tvůrce rakouské moderní lyriky, autor expresionistických básnických sbírek (Básně, Šebestian ve snu)

³³ Bloy Leon, 1846–1917, francouzský prozaik, literární kritik a esejista

³⁴ Reynek, B., Rybí šupiny

³⁵ Reynek, B., Rybí šupiny

V Reynkových expresivních básních se také střídají pasáže plné křehké krásy, přízračných světél a lesků s úseky popisujícími všechnu ošklivost, hnus a hnilobu. Sledujeme muže, jehož „vlasy jsou spekly krví... jeho tvář jest jako práchnivé dřevo... na temeni sýkorka mu vybírá vši, jako šídlem krutě klovajíc do sedlé i do prýstící krve...“³⁶, a na druhou stranu se zase noříme do „pralesa, který byl všecek růžový pod stříbřitým nebem, a vnořili se do něho jezdcí na černých ořích, a prales přetékal vůněmi... Kolibříci tu byli hvězdami, perleťově nadechnutý pták s rudýma očima lunou, ohromný bažant byl sluncem.“³⁷

Z Reynkových básní jakoby stoupalo horko nebo vanul chlad. Kdyby bylo možné je ucítit na vlastní kůži, přiblížit se jim dlaní ruky a vnímat jejich teplotu, pak první básně sbírek *Žízně* nebo *Smutek země* by naši ruku teple ohřály, někdy bychom museli dokonce rychle ucuknout, abychom se nespálili. Zato o *Rybí šupiny* bychom se zase ohladili a stejně tak by to bylo se sbírkami *Had na sněhu* a *Rty a zuby*, které jsou pokryté třpytivým jíním nebo zasypány sněhem. Později bychom se snad mohli zase ohřát, ale už jen u polních podzimních ohníčků v *Setbě samoty*, o smutné hřbitovně „Ohně v dušičkovém přítmi“ ve sbírce *Pietà*, v *Podzimních motýlech* „za ploty závětrí hrálo nás v nadějích samotu“, ve *Sněhu na zápraží* „Prsty se zahřejí v dýmu z natě“, a pak už dát ruku radši pryč. V pozdějších básních také hoří ohně, ale přinášejí jen dusivý dým, popel, děs. Snad ještě, ale velmi opatrně, se skrze *Mráz* v okně podívat jak „Z bláta, z kterého Efeta jako nový oheň zkvétá, oheň ticha, domova...“

Křesťanské motivy, které se s tímto směrem na první zdání neslučují, mu právě v Reynkově podání dodávají tu pravou atmosféru. Je tomu tak i u motivů starozákonních, u motivů potopy, zániku a zmaru světa. A na druhou stranu tu zas vždy vyznívá hlas naděje a víry. Po potopě přijde nový život, očištěný od zla a člověk bude vykoupen. Pěkně o Bohuslavu Reynkovi píše Jaroslav Med: „Jeho texty jsou v expresionistických intencích ovládány jakousi dramatickou erupcí, vše se dere na venek jako sopečná láva v jakési zalykavé přetržitosti mající charakter neartikulovaného výkřiku člověka, který se brání zkáze.“³⁸

A teď se zase vrátím k pracím výtvarným. Po celé období dvacátých let, ale i v letech třicátých se Reynek držel technik výše uvedených, ale brzy již také měla přijít na řadu technika, jež se vybaví každému, kdo Reynkovu tvorbu zná. Ještě dříve než se ale suché jehle začal věnovat, zaměřil svůj zájem k technice linorytu. K němu Reynka přivedl jeho přítel Vlastislav Hofman. Po své první návštěvě v Petrkově, bylo to v září roku 1918, Reynkovi

³⁶ Reynek, B., *Rybí šupiny*

³⁷ Reynek, B., *Had na sněhu*

³⁸ Jaroslav Med, In: doslov k Bohuslavu Reynkovi, *Had na sněhu*, Československý spisovatel, Praha 1990

píše: „Pro Vás jsem koupil tři dlátka, poslední, co jsem vyhrabal; musejí se dát nabrousit. Budete-li je chtít, napište mi. Jsou po šesti korunách. Abyste také něco zkusil vyřezat...“ Linoleum bylo v té době málo dostupné, ale Bohuslav si k němu i k nové technice cestu našel. Jeho první linoryty jsou z roku 1920. V jednom z dopisů Josefu Florianovi právě z tohoto roku píše: „Dostanete-li ještě někde linoleum, kupte mi prosím Vás pár kousků. Začal jsem do toho dělat...“³⁹

Bohuslav Reynek, Cesta
Linoryt, 20. léta

A bylo tomu tak. Reynkovy práce do lina jsou razantní, založené na jednoduchých tvarech, na ostrém kontrastu černé a bílé. Opět se věnuje krajinám, motivu cesty, dále pak zvířatům, mezi kterými samozřejmě nechybí kočka, ale setkáváme se také s motivy křesťanskými, např. Zvěstování. Grafiky byly uveřejňovány díky nakladatelství Josefa Floriana a ne vždy se setkávaly s kladným ohlasem. U něj však našel vždy podporu: „Z mnohých stran dostáváme dotazy o Vašich obrázcích v N.+ V.⁴⁰, co prý to vlastně jest? Mním tisknout ty nové do »Obrázků nových i starých«, aby to přišlo jen do rukou, které by to uměly držeti »proti světlu«...“

³⁹ Dopis ze vzájemné korespondence Bohuslava Reynka a Josefa Floriana, ze dne 17. 2. 1920

⁴⁰ Edice Josefa Floriana Nova et vetera

Přišla 30. léta a nimi pro Reynka objev suché jehly. S touto technikou se rychle spřátelil, vlastně jako by na sebe celou tu dobu čekali. Byla to technika šitá Reynkovi na míru, v ní dokázal nejlépe realizovat své vize, vyhovovala jeho kresebnosti i uvolněnému rukopisu. K destičkám se mohl kdykoli vrátit, co se mu nelíbilo, obrousil a na zjemnělou prosvítající kresbu pokračoval dál. Hodně se nechal vést intuicí, často pomohla i náhoda nebo experiment. Reynek se pokoušel o barevné tisky, což nebyl snadný postup a ne vždy se povedl. Zprvu zkoušel Reynek tisky kolorovat řidkou olejovou barvou, rudkou nebo pastelkami. Později barevnosti dociloval pomocí monotypu. Nejdříve otiskl monotyp a na něj pak černou kresbu z desky. Tuto kombinaci někdy zkoušel také s čárovým leptem. Každý list, který u Reynka vznikl, je vlastně originálem.

Od roku 1947 Reynkovi s tiskem grafik hodně pomáhal jeho starší syn. Pomáhat tátovi s grafikou Daníka bavilo a rád na to vzpomíná: „Měl jsem na starost tu nádeničinu kolem, všechno ideové si vytvářel sám, ani kapku jsem do toho nekecal.“⁴¹ Společně přišli na řadu vylepšení, aby byly tisky co nejlepší. Reynkovo tiskařské zázemí a vybavení muselo být kvůli finančním potížím co nejúspornější. Reynkové zkoušeli tisknout i na jemný ruční japonský papír: „... delikátní věc – je jako motýlí křídlo. Barva musí být teplá, musí správně změkhnout, protože když zůstane studená, japan se trhá a barva se lepí na desku. Museli jsme tedy grafiku vytisknout, ohřát desku o kamna, a teprve pak to sloupnout, aby se obrázek vyklubal jako čerstvě vylíhnutý motýl. Než jsme na to ale přišli!“⁴²

U Reynkových grafik nehrála roli přesnost a už vůbec ne systematickost. Grafické listy často nijak neznačil ani nečísloval. Důležitý pro něj byl jen výsledný obraz. Jestli se jím někdo bude zabývat, jestli půjde na výstavu, bylo už vedlejší. V roce 1952 zkoušel Reynek také techniku cliché-verre, brzy se ale opět vrátil k suché jehle. Kromě samostatných prací vytvořil čtyři grafické cykly: Sníh, Pastorále, Job a Don Quijote.⁴³

⁴¹ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

⁴² In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

⁴³ Cykly Sníh a Pastorále vznikly ve 40. letech, Job byl vytvořen v letech 1948-50, Don Quijote vznikl s přestávkou v letech 1955-56 a 1958-60.

Bohuslav Reynek, Po návratu (z cyklu Don Quijote)
Suchá jehla, 1955-56

Bohuslava Reynka fascinoval sněh. Snad tomu tak bylo pro jeho bělost, čistotu, kterou pokrývá kraj. Všechny rýhy a vrásky země přikrývá třpytivým závojem. Nejlépe to umí říci básník sám: „Sněh je jedním z velkých divů země. Ba je to látka, která je zřejmě bližší podstatě andělské než přirozenosti lidské. Není proto divu, že tolik přitahoval výtvarníky, ony podivné tvory z okrajových oblastí pozemského života, napůl cesty mezi Rájem a Měsícem. Jsou to krajiny ticha, v němž je bolest sice přítomna, avšak mění svou povahu nebo aspoň skrývá svou tolik zmučenou tvář za chatrnou roušku svých dlaní.“⁴⁴ Sněh, zasněžená krajina, zahrada v zimě, to byly jedny z hlavních témat, které Bohuslav ztvárňoval jak ve svých básních, tak v grafických listech. Ve 40. letech vznikl celý grafický soubor s názvem Sněh.

⁴⁴ Z Reynkova francouzského textu *Les Neiges de Ducultit*, In: Bohuslav Reynek, *Collection dauphinoises*. Romarin, Grenoble 1994

Bohuslav Reynek, Zahrada v zimě
suchá jehla, 60. léta

Pozdější Reynkova básnická tvorba působí jako černá kresba na bílém papíře. Hlavní význam zde má světlo a tma. Svět je utopen v šeru, v mlze, krajinu sledujeme v nočním čase,

za časného jitra nebo za soumraku. Tma symbolizuje zlo, které pohlcuje svět, objeví-li se světlo, je zábleskem naděje:

„Únavou už se zavírají
oči a brány života,
světélko jako stezka k ráji
se z mrákot mihotá...“⁴⁵

Dříve Reynek měl pro naději barvu zelenou – „smaragd naděje“⁴⁶, ale v posledních čtyřech sbírkách⁴⁷ se už vůbec neobjevuje. Naděje je nesena jen světlem, očekáváním, vírou. Krajina je chudá, zbědovaná, básně prostupuje strach, úzkost, únava. Obraz smrti se proměňuje, už není milosrdnou sestrou: „Smrt se směje, neusmívá“⁴⁸. Duši osvobozuje pokorné přijímání bolesti, dávné vzpomínky. Barvy se utlumují, světlo pohasíná. V Odletu vlaštovek zůstává barva černá, jako barva smrti, zániku a bolesti. Spolu s ní barva červená nebo rudá, barva krve: „Krev na prstech anděla...“⁴⁹ Očistnou barvou je tu pak bílá, někdy jako vše pohlcující mlha nebo bělostný sníh zakrývající utrpení. K doplnění pak zbývá barva šedá nebo popelavá, šedivé je dokonce i víno, a barva zlatá ve zbylých paprscích slunce.

Reynek byl převážně umělec samouk. Nikdy se nesnažil nikoho napodobovat, ale také se ve své tvorbě nehodlal dobrat něčeho objeveného. Reynkova tvorba je čistá, jen jeho. Také mu nikdy nezáleželo na tom, aby se proslavil. Neúčastnil se ani vlastních výstav. Jeho dílo si hledá své spřízněné duše pomalu, nevtíravě, ale ty, kdo mu umění naslouchat, jen tak neopustí.

Bohuslav Reynek a Suzanne Renaud

Suzanne Renaud, francouzská básnířka, byla manželkou Bohuslava Reynka. Narodila se v Lyonu 30. září 1889 a od roku 1904 žila v Grenoblu, v kraji Dauphiné. Svou tvorbou patří ke generaci významných básnířek, jako jsou Anna de Noailles, Renée Vivienová,

⁴⁵ Reynek, B., Mráz v okně

⁴⁶ Reynek, B., Rybí šupiny

⁴⁷ Jedná se o sbírky: Podzimní motýli, Sníh na zápraží, Mráz v okně a Odlet vlaštovek.

⁴⁸ Reynek, B., Odlet vlaštovek

⁴⁹ Reynek, B., Odlet vlaštovek

Catherine Poziová, Else Lasker-Schüllerová, Marina Cvetajevová a Anna Achmatonová. Její dílo, u nás dlouho opomíjené, vyšlo po dlouhých letech zapomnění až šest let po revoluci. Na jeho vydání a šíření má největší podíl Annick Auzimour. Suzanniny básně vyšly dvojjazyčně a Annick se o jejich popularizaci snaží i ve Francii. Tak jako Suzanne i Bohulav Reynek je ve Francii téměř neznámý.

Jako Francouzka tedy Suzanne k Petrkovu příliš blízko neměla, alespoň co se vzdálenosti týče. Jak tedy mohl vzniknout svazek, který spojil dva lidi z různých zemí? První krok ke vzájemnému sblížení pocházel od Bohuslava. Francie nebyla pro Bohuslava neznámou zemí, jako byly pro Suzanne Čechy. Nejenže ovládal její jazyk, ale už ji také navštívil. V zimě roku 1912 pobyl krátký čas v Bretani.

O devět let později objevil sbírku Suzanniných básní *Zde tvůj život*⁵⁰. Dostal se k ní docela náhodou, když v Praze hledal nějaké francouzské knihy k překladu. Knížka ho okamžitě upoutala. Autorčina poezie mu byla velice blízká a rozhodl se, že ji přeloží. Napřed ale požádal Francouzku o svolení. Pochopitelně ne osobně, ale poštou. Konkrétně se jedná o pohlednici z 24. června 1923. Tento lístek započal jejich vzájemnou tříletou korespondenci. Suzanne zájem o její poezii velmi potěšil: „Jsem Vaší žádostí velmi dojata a poctěna a vzhledem k tomu, že jste již převáděl slavná díla, nepochybuji, že i tento úkol, který je přece jen náročný, dovedete k dobrému konci...“⁵¹

Jestli byl tento konec zdárný, je dost obtížné stanovit. Bohuslavovi a Suzanne stavěl život do cesty mnoho překážek, a to nejen v jejich tvorbě. Přece jen měla na mysli jiný konec a to, aby její poezie umně přeložená vyšla také mimo Francii. A to se Bohuslavovi podařilo. Knížka *Zde tvůj život* vyšla v roce 1926, tedy o tři roky později. Suzanne milovala Francii, svůj kraj, své město. Dlouho váhala, než svolila ke sňatku. Nikdy by Francii dobrovolně neopustila. S Bohuslavem měla také už před svatbou domluveno, že půl roku s ním bude v Petrkově, v teplých měsících, ale druhý půlrok budou společně trávit v Grenoblu. Grenobelská zima je daleko mírnější než ta v Čechách, navíc na Vysočině. Život ale nelze napláňovat tak, jak bychom si představovali, a tak i Suzanne jednou poznala, co je to česká zima. Ale o tom později.

Bohuslav právě dostal první psaní od své vyvolené básnířky a nechce ji zklamat. Usilovně překládá a posílá jí další dopisy, ve kterých jí postupně otevírá své nitro. Jeho lístky Suzanne se sice nedochovaly, ale že k ní byl velice citově otevřený, snadno poznáme podle Suzanniných reakcí a odpovědí. Ani ona nezůstávala pozadu. Vzájemná důvěrná, cituplná

⁵⁰ *Zde tvůj život...* (Renaud, Suzanne : *Ta vie est là*; BB; Petrkov, B, Reynek 1926)

⁵¹ Korespondence Suzanne Renaud Bohuslavu Reynkovi, Dopisy 1923 – 1926, dopis z 8.7. 1923

korrespondence Suzanne těšila, radovala se z ní, přinášela jí optimismus. Snad by v ní dokázala pokračovat po mnohá léta bez toho, aniž by zatoužila listovní přátelství posunout poněkud dál. Bohuslava ve svých prvních dopisech nazývá „Vážený pane a příteli“ a píše mu: „... s potěšením přemítám o onom kouzelném přátelství, které jsme navázali; doufám také, že tahle pěkná korespondence bude pro nás oba zdrojem milého povzbuzování, jehož je duši básníků tolik zapotřebí.“ Bohuslav však pro ni zahořel celým srdcem. Znal ji jen podle slov z dopisů, nevěděl ani, jak vypadá, a přece a nebo právě proto ho to k ní nepřekonatelně táhlo.

Ze Suzanniných dopisů se dovídáme mnoho o jejich zájmech a zálibách. Byla vášnivá čtenářka a téměř v každém dopise o svých oblíbených knihách píše. Doporučuje Bohuslavovi, jaké tituly si má přečíst, a ptá se ho na jejich kritiku. V tomto směru se Suzanne a Bohuslav shodli prvotřídně. Literatura znamenala po celý život mnoho pro oba. Suzanne se také snaží Bohuslavovi odkrýt svou složitou povahu. Sama o sobě píše, že bývá nervózní a precitlivělá, mívá sklony ke smutku a k depresím. Tyto stavy také poznamenala ztráta matky, kterou milovala a odloučení od ní nesla velmi těžce. Ve svých dopisech o ní často mluví, představuje si, jak jí matka z onoho světa pomáhá vést její kroky, snaží se slyšet její rady a i své dlouho zvažované ano, které jednou Bohuslavovi dá, opírá o dávné mamínčino přání. Sama si jím dlouho jista nebyla... Bohuslav jí byl velmi blízký, vážila si jej, ale zamilovaná do něj nebyla. Suzanne mu psala krásná slova, citlivá, něžná..., na kterého muže by nepůsobila? Považte: „A tu se, jakoby v jakémisi teskném poletu, navracely vzpomínky; v myšlenkách jsem Vám často posílala láskyplné vzkazy a své vzdálené modlitby jako holubice míru. Pocítil jste, příteli, v tichu nějakého zasnění za soumraku, jejich lehký dotek?“⁵² Po tomto dopise Bohuslav už neváhal a poslal Suzanne nabídku k sňatku. Jak pak musel být zklamaný, když mu od básnířky přišla zamítavá odpověď. Nechtěla Bohuslavovi ublížit, ale měla z toho rozhodnutí veliký strach: „Otevírá se přede mnou tolik rozličných cest a stále mi tolik schází odvaha a síla k životu.“⁵³ Raději si přála nechat budoucnost otevřenou „Nebud'te smutný. Myslete na mé přátelství, jako já myslím na Vaše...“⁵⁴ A aby jej ještě trochu utěšila, nabízí mu další setkání, ovšem až o příštích Velikonocích. Bohuslava však láska neopustila. Sešli se spolu sice až po Velikonocích, ale setkání to muselo být blízké. Suzanne změnila svůj názor, pomalu se chystá svůj život s Bohuslavem spojit. Neslibuje mu vášnivý cit, nabízí však věrné přátelství, a proč by se ono, které se „zakládá na takové důvěře a úctě, nemohlo rozvíjet

⁵² Korespondence Suzanne Renaud Bohuslavu Reynkovi, Dopisy 1923 – 1926, dopis z 23. 7. 1924

⁵³ Tamtéž, dopis z 9. 8. 1924,

⁵⁴ Tamtéž, dopis z 9. 8. 1924,

v životě tráveném bok po boku a přerůst v hlubokou lásku? ⁵⁵ V příštím dopise se její naděje na rozdmýchání milostného citu zdají docela ochablé: „Snad ve mně budete mít jen družku, nepochybně vlídnou a vděčnou, leč pohřbenou pod troskami jakési netečné a vystřízlivělé tesknoty, jakéhosi táhlého, melancholického zármutku.“⁵⁶

V dalších dopisech si už snoubenci vyřizují určité formality ohledně svatby. Suzanne se snaží Bohuslava, a myslím, že hlavně sebe samu, přesvědčit, že společné soužití zvládnou. Petrkov si také trochu idealizuje. Zná jej jen podle Bohuslavova vyprávění a podle obrázků. Ty se jí ovšem líbí a ono místo jí připadá kouzelné a romantické. Suzanne byla také dívka z lepší rodiny, u nich doma se dbalo na dobré chování, noblesní vystupování, přijímaly se vážené návštěvy. Bohuslav si toho byl vědom a snoubenku se snažil všemožně uklidnit: „Píšete mi příteli, že si »budeme stále dobře žít, ať si bude frank klesat nebo ne.«“⁵⁷ Suzanne se nebála odříkání, i když prý k jejím oblíbeným ctnostem opravdu nepatřilo. „Mějme tedy prostý život, jen aby nebyla nějak příliš ohrožena budoucnost našeho domova! A dojde-li k nějaké pohromě (v naší době se musíme nadít všeho), však se oba dokážeme pustit do boje.“⁵⁸

Ještě jednu věc měli Suzanne a Bohuslav společnou. Byla to jejich naděje a jediná cesta, když už nezbyvala jiná... Byla to jejich víra v Boha. Obraceli se k němu každý den, svěřovali mu svůj život. „Zdá se, že mě (Bůh) nevede za pozemským štěstím..., ale není už tohle samo o sobě znamením Jeho lásky?“⁵⁹ ... píše Suzanne svému básníku.

Po svatbě spolu Suzanne a Bohuslav začali žít. Brzy se jim narodily dvě děti, chlapci Daniel (*1928) a Jiří (*1929). První tři roky proto bydleli v Grenoblu. Přesuny Francie – Čechy přišly, až kluci povyrostli. Na dveřích bytu, kde žili, dokonce ještě dnes visí Bohuslavova cedulka se jménem. „Tatínek se ve Francii psával Timothée Reynek, cedulku jsme tedy měli T. Reynek. Příjmení už je celé vyhlazené, ale to T. je pořád zřetelné.“⁶⁰

⁵⁵ Tamtéž, dopis z 25.8. 1925

⁵⁶ Tamtéž, dopis z 6.11. 1925

⁵⁷ Tamtéž, dopis z 7.12. 1925

⁵⁸ Tamtéž, dopis z 28.2. 1924

⁵⁹ Tamtéž, dopis z 28.2. 1924

⁶⁰ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

Daniel, Bohuslav a Jiří Reynkovi
Foto: Dagmar Hochová

Petrkov až do konce

Trvalý pobyt v Petrkově si vynutily smutné okolnosti. V roce 1936 zemřel Bohuslavův otec a bylo potřeba, aby se jeho syn ujal správy hospodářství. Bohuslav Reynek se pro tuto práci nehodil, neměl na to povahu. Na statku tak pro ostatní vesničany působil jako podivín. Měl velké hospodářství, které neuměl spravovat. Raději se někam schoval, někam si zalezl a tam si dělal své. Jeho nejmilejší prací bylo pást stádo ovcí. Vyvedl je na louku a ovečky mu dovolily, aby si napsal, co ho napadlo, nebo si udělal náčrtek na destičku. Ty nosil Reynek vždy po kapsách a když viděl pěkný motiv, nakreslil ho rovnou na desku.

Hořkým zásahem do jejich petrkovského života byl rok 1943. Z rozhodnutí nacistů byli Reynkovi nuceni se ze statku vystěhovat. Bohuslav přišel i o své ovečky. Bylo to pro něj hrozně smutné, bral je jako kamarádky a teď je viděl odcházet na smrt. „Zoufalé ráno! Pak jsme před tatínkem o ovcích opravdu nemluvili, slovo ovce jsem před ním neřek celá léta,“⁶¹ vzpomíná Daník.

⁶¹ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

Rodina se odstěhovala k Florianovým do Staré Říše. Všichni čtyři obývali jednu místnost, museli se hodně uskrovnit, Florianovi je celý rok živil. Pro kluky nebylo toto vyhnanství nijak děsivé, ale oba rodiče trpěli depresemi. I když přece jen tyto stísnující podmínky lépe snášela Suzanne než Bohuslav. Hodně četla, mohla si kdykoli zahrát na piáno a dokonce Florianovy dcery vyučovala francouzštinu. Vzájemně se spřátelily a i po válce se rády navštěvovaly. Bohuslava naopak tamní pobyt ničil. „Propadal pasivitě, jen seděl a doufal, že se bude moct brzy vrátit domů.“⁶² V posledním roce války byl dokonce nuceně nasazen v Pardubicích v továrně Fantowerke. Po pár dnech, co v továrně zametal dvůr, jej naštěstí podnikový doktor propustil domů. „Nemusel nic předstírat, byl na dně, sesypal se.“⁶³

Ve čtyřicátém pátém konečně přišlo osvobození a s ním i návrat Reynkových do Petrkovy. Konec války znamenal svobodu a zároveň i spoustu práce. Petrkov byl v zoufalém stavu a nebylo vyhlídek na zlepšení. Po nastolení komunistického režimu došlo v Petrkově zase ke změnám. Ze záměčku se stalo JZD. Na jednu stranu přišel Reynek o majetek, na druhou stranu mu ubyla povinnost se o něj starat. „Kdyby mu hospodářství nevzali, musel by udělat něco, aby se ho zbavil. Asi by statek pronajal, jinak by se v něm utlouk. Oni to udělali hrubě, ale celkem včas.“⁶⁴ A i v těchto ztížených podmínkách se básník a výtvarník dál věnoval své tvorbě.

Přátelé Bohuslava Reynka a obdivovatelé jeho díla

Bohuslav Reynek nebyl ten typ člověka, který se s každým přátelí na setkání. Byl mocně fixován na svůj domov v Petrkově a neměl potřebu příliš své blízké navštěvovat nebo za někým jezdit. Ne že by o ně nestál, ale v Petrkově měl svůj klid a svůj svět. Vždy ho potěšilo, když za ním někdo z jeho nejbližších přijel. Ačkoli tedy přátel neměl mnoho, za celý život se přece jen nějakí nasčítají. Od Jana Zahradníčka, Jana Čepa až po Františka Halase nebo Jakuba Demla se tu za léta vystříдалo mnoho známých i méně známých tváří.

⁶² In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

Jaká byla přátelství Bohuslava Reynka? V dětství prý měl kamaráda, ale víme jen, že byl o hodně mladší a víc nic... Další přátelství přišla v Jihlavě. Jistě měl několik kamarádů z řad spolužáků. Jedním z nich byl Jaroslav Libra, malíř a básník, bohužel zemřel velice mladý už v roce 1913. Z období studií na reálce se dochoval jeden z prvních obrazů Bohuslava Reynka. Je to Portrét spolužáka Ťukala. A ten nám tedy prozrazuje jméno dalšího kamaráda. Ale ani o tomto chlapci z obrazu a ani o jiných spolužácích toho zase mnoho nevíme.

Další přátelské vazby vznikly k rodině Pojerových. K seznámení došlo skrze Bohuslavovy rodiče. Pojerovi měli několik dětí. Syn Jan, o osm let mladší než Bohuslav, se od roku 1928 stal vydavatelem edice krásných knih Atlantis a s Bohuslavem na některých věcech spolupracovali. Další z Pojerových synů byl Jaroslav. Později se stal lékařem a Bohuslavem se vždy cítil duchovně ovlivněn. Pojerovi měli také dceru, Bohumilu. Mladá dívka a Bohuslav k sobě chovali i city něžnější, ale jak říká Jiří: „Pak se s Bohoušem dohodli, že se k sobě nějak nehodí.“⁶⁵ V Jihlavě, pokud víme, vznikla ještě jedna milostná známost, a to ke slečně Týně, která byla dcerou barona Bechynie-Lažan. Ale i ta dopadla podobně jako v případě slečny Bohumily.

Z Jihlavy odešel Bohuslav studovat do Prahy. Jednalo se však jen o krátký pobyt a o navázaných přátelstvích nevíme. Snad jen, že poblíž jeho privátu v Křemencové ulici bydlel i Špála. Přátelství s Pražáky přišla až o několik let později.

Bohuslav se vrátil do Petrкова a jeho nejbližšími se stávají knihy, zvířátka a jeho myšlenky. Psal, překládal, některé své věci uveřejňoval v Moderní revui. V jednom čísle Procházková listu našel inzerát na Florianovo vydavatelství ve Staré Říši. Petrkov a Stará Říše jsou od sebe asi ... a tak začal s Florianem spolupracovat. Jednalo se především o překlady, ale Florian uveřejňoval také některé Reynkovy práce výtvarné. Florianovo nakladatelství kolem sebe shlukovalo řadu zajímavých osobností. Krom literátů, jako byli například Jakub Deml, Otokar Březina, Jan Čep, Jan Zahradníček, to byl vydavatel brněnské edice Jan Václav Pojer, dále sem patřili výtvarníci Josef Váchal, Josef Čapek, Vlastimil Hofman, Jaroslav Benda a třeba G. Rouault. Reynek vzpomíná na svůj vstup do okruhu kolem Floriana takto: „Moje první návštěva u něho byla ve znamení obrazů Rouaultových. Tehdy byl Rouault ještě chud a neznámý, měl jen několik přátel a z těch ještě část o něm pochybovala. Josef Florian v jeho umění věřil...“⁶⁶ Zpočátku se však Florian s Reynkem stýkali málo. První tři roky jejich spolupráce také Reynek vedl korespondenci výhradně

⁶⁵ In: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004

⁶⁶ Reynek. B.: Cesty do Staré Říše. Řád, 1, 1942

s Florianovým sekretářem A. L. Strížem. Častější kontakty přišly zřejmě až poté, co byl Stríž odveden do války.

Ze vzájemné spolupráce se postupně vyvinulo bližší přátelství. „Snad každý z nás má na světě přítele nebo prostě někoho, s kým se instinktivně dává do řeči, je-li sám, k němuž zalétá duchem, o jehož autoritu se opírá, s kterým se radí.“⁶⁷ Pro Bohuslava Reynka to byl Josef Florian. Společně vymysleli dokonce plán na cestu do Etiopie. O této zemi měly idylické představy, chtěli žít v tamní křesťanské komunitě. „Florian si namlouval, že je to panenská země bez civilizace, kde nejsou pojišťovny, nejezdějí dráhy ani koňky; představoval si to rajsky.“⁶⁸ Cesta se však nikdy neuskutečnila, snad od začátku to byl jen hezký sen a oba by se s domovem těžko loučili. Dlouhé přátelství skončilo až Florianovým úmrtím, zemřel v zimě roku 1941.

Další důvěrnější přátelství vzniklo mezi Reynkem a Vlastislavem Hofmanem.⁶⁹ Hofman za ním několikrát zajel do Petrкова na návštěvu, dokonce společně i kreslili a malovali. A z Petrкова pak vedla jejich cesta kam jinam než za Florianem do Staré Říše. Hofman také Reynkovi nabídl, jestli by nechtěl „přistoupit k nám do kumpanie“. Tou kumpanií myslel výtvarnou skupinu Tvrdošijní. Ale to nebylo nic pro Bohuslava, nepotřeboval se k někomu přiřazovat. Byl prostě svůj.

Reynek se seznámil ještě s jiným členem skupiny Tvrdošijných. Byl to Josef Čapek⁷⁰, který skupinu vedl a byl i jejím teoretikem. Rovněž mezi nimi vzniklo přátelství a tvůrčí spolupráce. Čapek například vytvořil ilustrace k Reynkovým překladům Baudelaira⁷¹ nebo Jammese⁷². V roce 1924 vytvořil obálku Reynkovy sbírky *Had na sněhu*.

Bohuslav Reynek Petrkov nerad opouštěl, a tak některá navázaná přátelství jsou spíše listovní. Prostřednictvím dopisů si velice dobře rozuměl s Vladimírem Holanem.

Bohuslav Reynek se nepřátelil jen se svými vrstevníky, byl až obdivuhodně otevřený k mladým lidem. Krásné přátelství vzniklo mezi ním a Terezou Sumovou⁷³, dcerou O. A. Tichého⁷⁴, který se s Reynkem znal skrze Florianovo vydavatelství. Poprvé se Tereza s Reynkem setkala v roce 1951, když přijela do Petrкова strávit letní prázdniny, a pak za ním

⁶⁷ Reynek. B.: *Cesty do Staré Říše*. Řád, 1, 1942

⁶⁸ In: *Kdo chodí tmami*, Torst, Praha 2004

⁶⁹ Hofman Vlastislav, 1884-1964, český architekt, urbanista, malíř a scénograf, od 1918 člen skupiny Tvrdošijných

⁷⁰ Čapek Josef, 1887-1945, český malíř, grafik, výtvarný kritik a spisovatel

⁷¹ Jednalo se o překlad Baudelairových *Květů zla*, kniha ale nevyšla

⁷² Reynkův překlad Jammesova *Románu zajíce pro Starou Říši*

⁷³ Tereza Sumová *1932, rozená Tichá, vnučka L. Bloy

⁷⁴ Otto Albert Tichý (1890-1973), zeť L. Bloy

jezdila ještě dlouhá léta, až do jeho smrti. Její rodiče se jí v dětství vlastně nevěnovali a Bohuslav Reynek k ní měl vřelý až otcovský vztah.

K dalším mladým návštěvníkům Petrкова patřili Tereziny přátelé a třeba i Anick Azimour, jezdili sem i mladší výtvarníci, jako byl Jiří Kolář, Jiří Šerých nebo Ota Janeček.

Závěr

Dílo Bohuslava Reynka je stále živé a má v současné době mnoho čtenářů. Existuje i řada obdivovatelů jeho výtvarných prací. Přestal být opomíjeným autorem a s jeho dílem se můžeme setkávat. Kdy je nám libo. Díky mnoha lidem a díky svobodnějšímu uspořádání naší země se jeho jméno dostává do obecného povědomí. Také jméno jeho ženy už není zcela neznámé. V Havlíčkově Brodě vzniklo dokonce nakladatelství a čajovna Suzanne Renaud. O popularizaci díla obou umělců ve Francii se snaží paní Anick Azimour, přítelkyně rodiny Reynkových.

Jak už tomu bývá, dílo dětí bývá srovnáváno s dílem jejich rodičů. Syn Bohuslava Reynka Daniel se od mládí věnuje umělecké fotografii, které nechybí Reynkův smysl pro jemnost a krásu, mladší Jiří zas po tátovi zdědil vlohy k umění překladatelskému. A pro oba je společná niterná citlivost, kterou získaly po matce.

Reynkovy texty jsou velice působivé. I po několikerém přečtení v nich stále nacházíme něco nového, dosud skrytého a tušíme, že ještě mnoho nám zůstalo utajeno v mlžných oparech a sítích z pavučí. Můžeme se k nim kdykoli vracet a znovu objevovat v nich i v sobě samých.

„Pěšinka ptačí náhle ustává,
Pták vznesl se a zůstala jen bílá,
bolestná krása...“⁷⁵

⁷⁵ Reynek, B., Podzimní motýli

Bohuslav Reynek, Šípkový keř
Suchá jehla, konec 50. let

Použitá literatura a prameny

- Bohuslav Reynek: Had na sněhu, Československý spisovatel, Praha 1990
- Renata Bernardi: Bohuslav Reynek, Katalog, Dům umění města Brna, Brno 1992
- Dagmar Halasová: Bohuslav Reynek, Petrov, Brno 1992
- Bohuslav Reynek: Vlídne vidiny, uspořádal Jaromír Zelenka, Odeon 1992
- Petrkov, Vladimír Beneš (ed.): Bonaventura Praha 1993
- Kol.: Encyklopedický slovník, Odeon, Praha 1993
- Kol.: Panorama české literatury, Rubico, Olomouc 1994
- Bohuslav Reynek: Básnické spisy, uspořádala Milada Chlěbcová, Archa, Zlín 1995
- Dagmar Halasová (ed.): Suzanne Renaud Bohuslavu Reynkovi: Dopisy 1923-1926, Archa, Zlín 1996
- Daniel Reynek – Jiří Reynek – Aleš Palán: Kdo chodí tmami, Torst, Praha 2004
- Aleš Plán a Martin Bedřich (ed.): Dnes jen o té prašivíně, Nakladatelství Paseka, Praha 2005

Praktická část diplomové práce

Praktická část tvoří jádro diplomové práce. Jejím tématem jsou ilustrace k básním Bohuslava Reynka. Tuto zajímavou osobnost naší kultury jsem se snažila trochu přiblížit v první teoretické části. Reynkova tvorba je pro mě velice inspirující. Při čtení jeho textů mi v představách vyvstává spousta obrazů; nádherné barevné vize plné světla a lesků, často i obrazy tajemné až děsivé a plné hrůzy. Obdivuji, jak Reynek v básních pracuje právě s barvou, jak snové až neskutečné obrazy popisuje.

Sám Bohuslav Reynek byl vynikajícím výtvarníkem, zejména grafikem, a tak je pro mě ilustrování jeho básní zároveň výzvou. Nechci se mu vyrovnat ani s ním soutěžit, na to se necítím. Ráda bych představila svůj pohled na jeho dílo. Jako zdroj inspirace mi sloužila kniha Reynkových Básnických spisů. Jedná se o souborné vydání jeho díla, a tak i mé obrázky se vztahují ke všem autorovým tvůrčím obdobím.

Ve většině případů jsem vycházela z konkrétní básně, která mi byla předlohou pro výtvarnou práci. Snažila jsem se vyhnout přílišné popisnosti a nechat vždy něco trochu pozakryté, stejně jak je tomu v Reynkových textech.

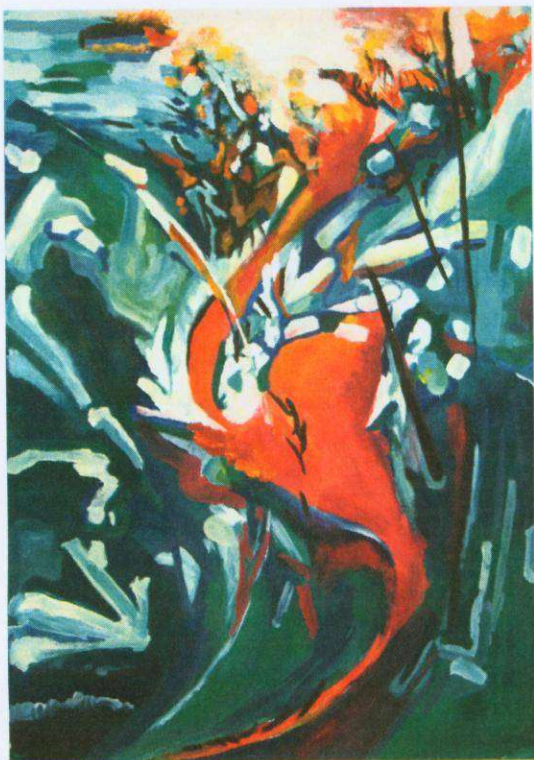
Reprodukce ilustrací k básním Bohuslava Reynka

1. cyklus

technika: malba temperovými barvami na papíře

rozměr: 48 x 59 cm

počet prací: 8

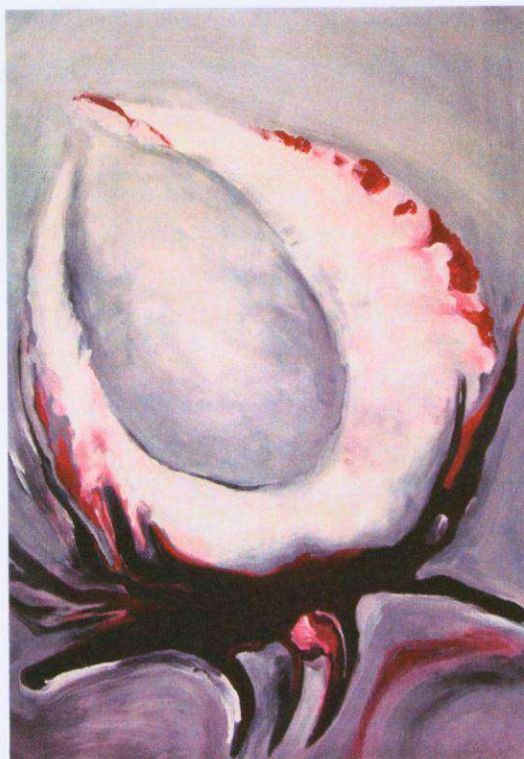
Zánik

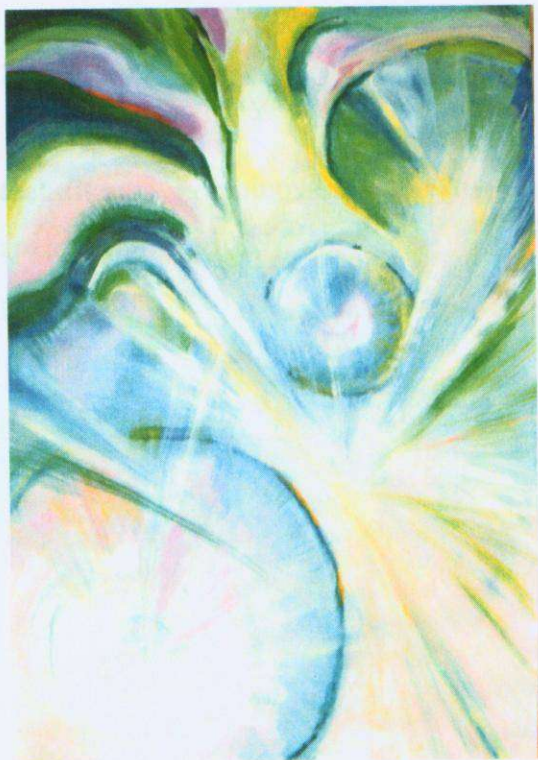
Tužba

Večerní slunce

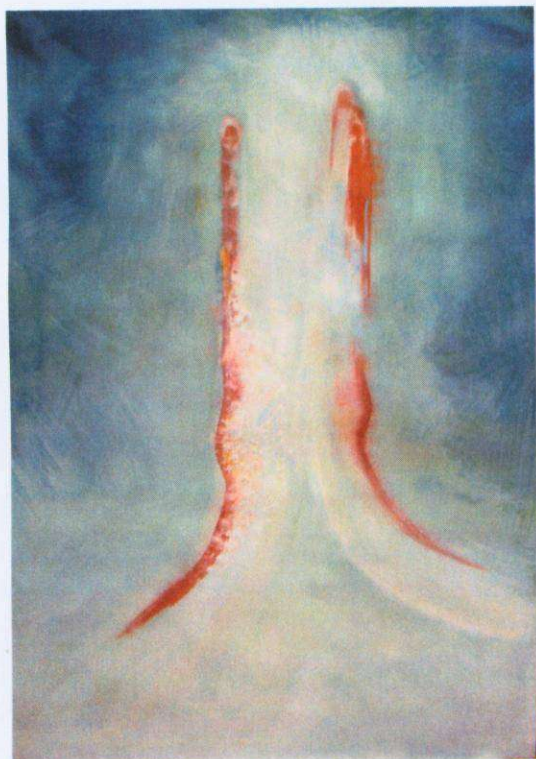
Křídla

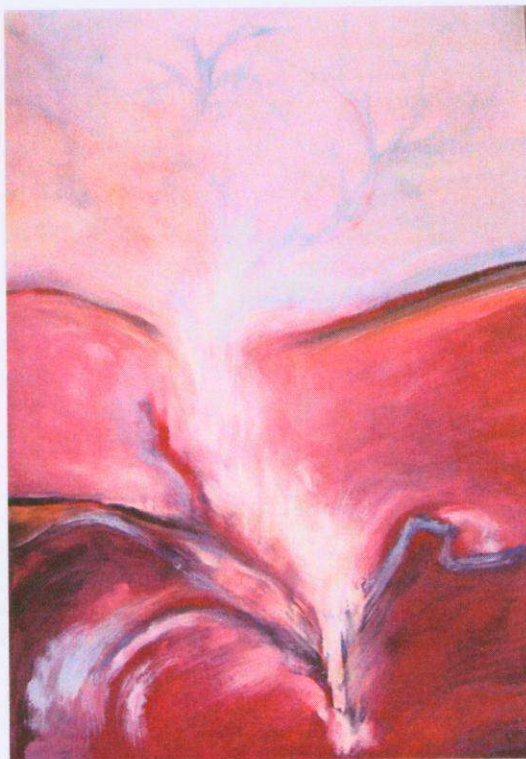
Sen

Rybník

Prosba

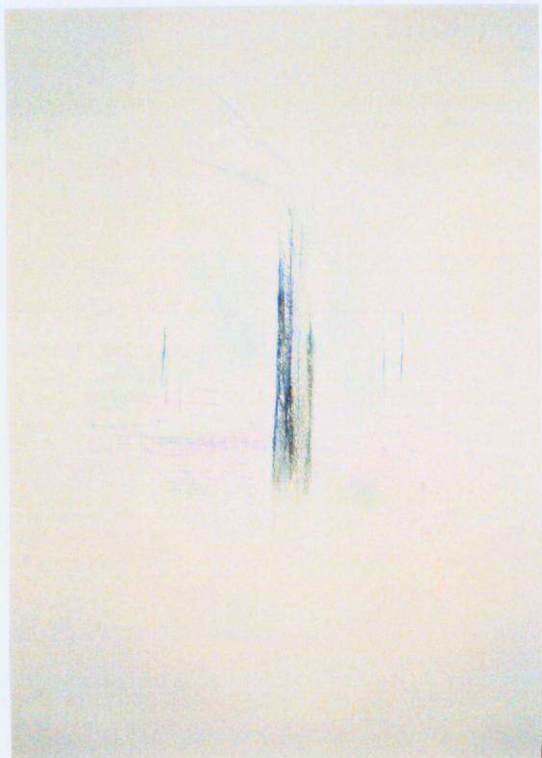
Tání

2. cyklus

technika: kombinovaná technika – pero a křída na papíře

rozměr: 21 x 29,7 cm

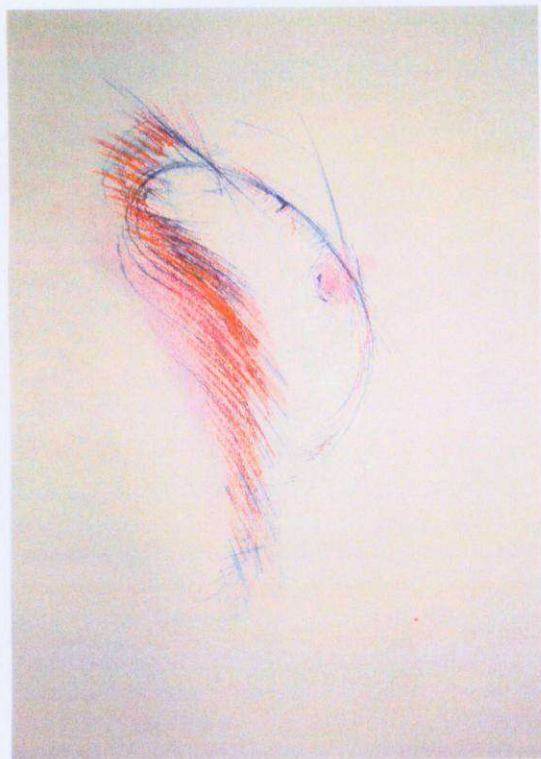
počet prací: 8

Pastýřka

Zvěstování

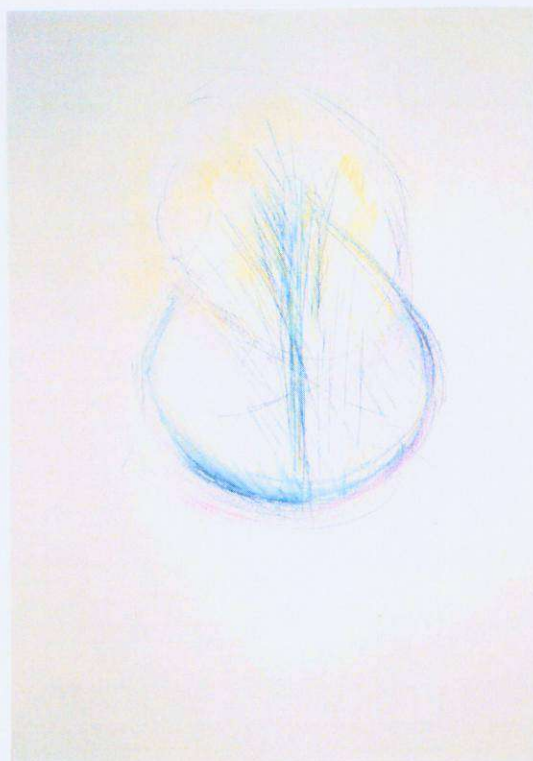
Bolest

Vzednutí

Světlo

Jíva

Had na sněhu

Krajina